

قانون خدمت وظیفه عمومی

بمراه با آخرین اصلاحات و الحاقات

(برابر قانون اصلاح موادی از قانون خدمت وظیفه عمومی مصوب آبان ۱۳۹۰ مجلس شورای اسلامی)

کردآورنده: معاونت قوانین و مقررات سازمان وظیفه عمومی ناجا

دی ماه ۱۳۹۰

بسمه تعالی

مقدمه:

قانون خدمت وظیفه عمومی مصوب ۱۳۶۳/۷/۲۹ مجلس شورای اسلامی از سال ۶۳ تاکنون به مرور زمان و بر اساس نیاز، مقتضیات و شرایط روز منطبق با میزان آمار مشمولان و نیاز نیروهای مسلح مورد بازنگری قرار گرفته و اصلاحاتی در آن صورت گرفته است.

«قانون اصلاح موادی از قانون خدمت وظیفه عمومی مصوب ۱۳۶۳» مشتمل بر ۵۳ ماده با رویکرد توانمند سازی، رشد و تعالی، بالندگی و ارتقای منزلت اجتماعی سربازان، خوشایندسازی خدمت مقدس سربازی و همچنین بهبود وضعیت خدمت وظیفه عمومی، پس از فراز و نشیب های طولانی، در تاریخ ۱۳۹۰/۸/۲۲ در صحن علنی مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۹۰/۹/۲ به تأیید شورای نگهبان رسیده و طی نامه شماره ۱۸۰۵۲۶ مورخ ۱۳۹۰/۹/۲۲ از سوی رئیس جمهور محترم ابلاغ گردیده است.

کتاب حاضر با عنوان «قانون خدمت وظیفه عمومی» مشتمل بر ۸۴ ماده و ۷ ماده مکرر بوده که بر اساس «قانون اصلاح موادی از قانون خدمت وظیفه عمومی مصوب ۱۳۶۳» مصوب ۲۲ آبان ۱۳۹۰ مجلس شورای اسلامی، تنظیم و آخرین اصلاحات و الحاقات در آن درج شده است.

آن دسته از مواد قانونی که در قانون اصلاح، مورد اصلاح قرار گرفته یا حذف و یا الحاق شده است، با ذکر آدرس به صورت پی نوشت در انتهای هر صفحه این کتاب توضیح داده شده است.

یادآوری: عبارتهایی که در داخل [ ] درج گردیده در متن قانون نبوده و صرفاً برای توضیح بیشتر مطالب اضافه شده است.

«معاونت قوانین و مقررات سازمان وظیفه عمومی ناجا»

دی ماه ۱۳۹۰

فصل اول - کلیات

ماده ۱: دفاع از استقلال و تمامیت ارضی و نظام جمهوری اسلامی ایران و جان و مال و ناموس مردم وظیفه دینی و ملی هر فرد ایرانی است و در اجرای این وظیفه کلیه اتباع ذکور دولت جمهوری اسلامی ایران مکلف به انجام خدمت وظیفه عمومی برابر مقررات این قانون می باشند و هیچ فرد مشمول خدمت وظیفه عمومی را جزء در موارد مصرحه در این قانون نمی توان از خدمت معاف کرد.

تبصره ۱: با توجه به اصل ۱۵۱ قانون اساسی واحد بسیج مستضعفین سپاه پاسداران انقلاب اسلامی موظف است در اسرع وقت امکانات آموزش نظامی اتباع اناث دولت جمهوری اسلامی ایران را با رعایت کلیه موازین شرعی فراهم نماید. این آموزش برای اناث الزامی نیست.

تبصره ۲: لغو گردیده است.^۱

ماده ۱ مکرر^۲: در این قانون عبارت اختصاری به شرح زیر جایگزین عناوین کامل آنها می گردد:

- ۱- فرماندهی کل به جای مقام معظم فرماندهی کل قوا
- ۲- ستاد کل به جای ستاد کل نیروهای مسلح
- ۳- نیروهای مسلح به جای ستاد کل نیروهای مسلح ، ارتش جمهوری اسلامی ایران ، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران و سازمان های وابسته، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح و سازمان های تابعه
- ۴- ارتش به جای ارتش جمهوری اسلامی ایران
- ۵- سپاه به جای سپاه پاسداران انقلاب اسلامی
- ۶- وزارت دفاع به جای وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح

۱- این تبصره برابر ماده ۵۲ قانون اصلاح موادی از قانون خدمت وظیفه عمومی لغو گردیده است.

۲- این ماده برابر ماده ۱ قانون اصلاح، به قانون الحاق شده است.

۷- وزارت علوم به جای وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

۸- وزارت بهداشت به جای وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

۹- سازمان به جای سازمان وظیفه عمومی

۱۰- کارکنان وظیفه به جای افسران وظیفه، درجه داران وظیفه و سربازان عادی وظیفه

ماده ۲: هر فرد ذکور ایرانی در ماهی که طی آن ماه به سن هجده سال تمام می‌رسد مشمول مقررات خدمت وظیفه عمومی است.

تبصره: مشمول کسی است که در شمول قانون خدمت وظیفه عمومی قرار گیرد.

ماده ۳: سن مشمولان و افراد تحت تکفل از لحاظ خدمت وظیفه و معافیت از آن تابع مندرجات اولیه اولین شناسنامه بوده و هرگونه تغییری که بعداً به عمل آمده باشد از لحاظ وظیفه عمومی معتبر نخواهد بود.

تبصره ۲: تغییر سن بر مبنای ماده واحده قانون حفظ اعتبار اسناد سجلی و جلوگیری از تزلزل آنها مصوب ۱۳۶۷/۱۱/۲، فقط درباره خود مشمولین معتبر است.

ماده ۴: خدمت وظیفه عمومی ۳۰ سال است و مراحل آن برای کلیه مشمولان به شرح زیر است:

الف- مدت خدمت دوره ضرورت (۲۴) ماه است و در صورتی که مشمولان مازاد و یا کمتر از تعداد مورد نیاز باشد ستاد کل با کسب اجازه از فرماندهی کل آن را به کمتر یا بیشتر از مدت دوره ضرورت تغییر می‌دهد.

ب- دوره احتیاط ۸ سال.

۱- این ماده برابر ماده ۲ قانون اصلاح، اصلاح شده است.

۲- این تبصره برابر ماده ۳ قانون اصلاح، اصلاح شده است.

۳- برابر ماده ۴ قانون اصلاح، بند الف این ماده اصلاح و تبصره ۳ آن حذف شده است.

ج- دوره ذخیره اول ۱۰ سال.

د- دوره ذخیره دوم ۱۰ سال.

تبصره ۱: تاریخ شروع و پایان خدمت در مراحل احتیاط و ذخیره از تاریخ پایان خدمت دوره ضرورت محاسبه می گردد و در هر حال تاریخ خاتمه آن از سن ۵۰ سالگی تجاوز نخواهد کرد.

تبصره ۲: در مواقع ضرورت و بسیج همگانی ممکن است افراد مشمول این قانون تا سن شصت سالگی نیز احضار شوند.

تبصره ۳: حذف شده است.

ماده ۵: کلیه مشمولین قادر به خدمت و بلامانع، به خدمت دوره ضرورت اعزام می شوند و پس از فراگرفتن آموزش های نظامی لازم در ابتدای خدمت، بقیه خدمت دوره ضرورت را انجام می دهند. تعیین ترتیب تقدم و سهمیه بندی مشمولین وظیفه بین هر یک از نیروهای مسلح، توسط ستاد کل با تصویب فرماندهی کل صورت می گیرد.

تبصره ۱: نحوه تامین سهمیه هر یک از نیروهای مسلح از مشمولین هر دوره، به وسیله کمیسیونی انجام می شود که از نمایندگان نیروهای مزبور به ریاست رئیس سازمان تشکیل می گردد.

تبصره ۲: سپاه می تواند مشمولین مورد نیاز خود را در هر دوره طبق ضوابط خاص پذیرش سپاه، از بین بسیجیان دارای برگه اعزام به خدمت به میزان سهمیه ای که ستاد کل تعیین می کند، انتخاب نموده و قبل از تاریخ اعزام آنان فهرست اسامی آنها را به واحدهای تابعه سازمان اعلام نماید. این مشمولین برای انجام خدمت وظیفه عمومی در اختیار سپاه قرار می گیرند.

تبصره ۳: نیروهای مسلح می توانند مشمولین متخصص مورد نیاز خود را در سطح کارشناس و بالاتر به میزان سهمیه ای که ستاد کل تعیین می کند به عنوان مشمول خاص از ستاد کل درخواست نمایند.

تبصره ۴: مشمولین وظیفه از تاریخ اعزام از سوی واحدهای وظیفه عمومی ناجا به عنوان کارکنان وظیفه یگان تعیین شده، محسوب می شوند.

۱- این تبصره برابر ماده ۴ قانون اصلاح، حذف شده است.

۲- این ماده و تبصره های آن برابر ماده ۵ قانون اصلاح، اصلاح شده است.

ماده ۶: قانون خدمت نیروی انسانی، درمانی و بهداشتی مصوب ۵۸/۹/۲۴ شورای انقلاب و الحاقیه ها و اصلاحیه‌های بعدی آن ابقاء و مشمولین مذکور در آن قانون پس از طی دوره آموزش مقدماتی نظامی بعد از تامین نیازمندی‌های نیروهای مسلح ادامه خدمت را تا ۵ سال در وزارت بهداری [وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی] انجام می‌دهند.

ماده ۷: قانون معافیت فارغ التحصیلان مراکز تربیت معلم از خدمت و وظیفه عمومی مصوب ۵۸/۲/۲۷ شورای انقلاب ابقاء و مشمولین مذکور در آن قانون پس از طی دوره آموزش مقدماتی نظامی بقیه خدمت مقرر در آن قانون را در آموزش و پرورش انجام خواهند داد.

تبصره ۱: وزارت آموزش و پرورش موظف است فارغ التحصیلان تربیت معلم در مراکز آموزشی، از طریق سازمان آنان را به مراکز آموزشی نظامی برای طی دوره آموزش رزم مقدماتی اعزام نماید.

تبصره ۲: دولت موظف است همه ساله اعتبارات لازم را برای آموزش های فوق در اختیار سپاه قرار دهد.

ماده ۸: از تاریخ تصویب این قانون به سازمان هواپیمایی کشوری و دانشکده تکنولوژی هواپیمایی کشوری اجازه داده می‌شود از بین فارغ التحصیلان مشمول این دانشکده و مرکز آموزش فنون هوایی و همچنین فارغ التحصیلان مشمول رشته‌های هوافضا، الکترونیک و مهندسی هواپیما که در سایر دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی برابر ضوابط وزارت فرهنگ و آموزش عالی مشغول تحصیل می‌باشند داوطلبان واجد شرایط را استخدام نمایند. مشمولان مذکور پس از گذراندن آموزش نظامی مربوطه و ایفای تعهد ده سال خدمت از انجام خدمت دوره ضرورت معاف خواهند بود.

۱- برابر ماده ۶ قانون اصلاح، دو تبصره (تبصره‌های ۱ و ۲) به این ماده الحاق شده است.

۲- اصلاحی مصوب ۷۶/۴/۳

ماده ۹: دانشجویان دوره چهارساله آموزشی شرکت کشتیرانی جمهوری اسلامی ایران و شرکت ملی نفت کش و سازمان بنادر و دریانوردی^۲ به شرط سپردن تعهد و انجام ۱۰ سال خدمت در شرکت های مذکور پس از طی دوره آموزشی مقدماتی و تخصصی در نیروی دریائی و بر روی عرشه ناوهای نیروی دریائی از انجام بقیه خدمت دوره ضرورت معاف خواهند بود.^۳

ماده ۱۰: انجام امور زیر در مورد مشمولین وظیفه عمومی مستلزم ارائه مدرک دال بر رسیدگی به وضع مشمولیت آنان از اداره وظیفه عمومی می باشد و فتوکی مدرک ارائه شده از جمله منضمات ضروری پرونده متشکله می باشد.

الف- شرکت در آزمایشات رانندگی و اخذ گواهینامه.

ب- دریافت هر گونه وام و کمک های کشاورزی و صنعتی و دامداری و مسکن از طریق بانک ها و وزارتخانه ها و موسسات دولتی و وابسته به دولت و نهادهای قانونی.

ج- کاندیدا شدن جهت انتخابات مجلس شورای اسلامی و سایر شوراها و انجمن های قانونی.

د- تحویل اصل گواهینامه یا پایان نامه دوره های تحصیلی دیپلم و بالاتر از وزارتخانه مربوطه.

ه- صدور پروانه کسب و اجازه اشتغال و عضویت در شرکت های تعاونی.

و- (حذف برابر ماده ۷ قانون اصلاح): ثبت هر گونه نقل و انتقال غیر قهری اموال به طور مستقیم و

غیر مستقیم در دفاتر اسناد رسمی.

ز- دریافت مستمری از سازمان های دولتی و وابستگان نهادهای قانونی.

۱- علی الظاهر این ماده برابر ماده ۵۲ قانون اصلاح، لغو شده است. (قابل بررسی است)

۲- عبارت «سازمان بنادر و کشتیرانی» برابر ماده واحده قانون تغییر نام سازمان بنادر و کشتیرانی به سازمان بنادر و دریانوردی مصوب ۱۳۸۷/۲/۱۰ مجلس شورای اسلامی به «سازمان بنادر و دریانوردی» تغییر یافته است.

۳- اصلاحی برابر قانون اصلاح تبصره ۲ ماده ۱ و ماده ۹ و الحاق یک ماده به قانون خدمت وظیفه عمومی مصوب مهر ماه ۱۳۶۳، مصوب ۱۳۶۶/۸/۳.

۴- برابر ماده ۷ قانون اصلاح، عبارت «بانک ها» به بند ب اضافه، بند (و) و تبصره (۱) این ماده حذف و دو تبصره (تبصره ۲ و ۳) به آن الحاق شده است.

ح- استخدام به هر صورت (رسمی، پیمانی، روزمزد و خرید خدمت) در وزارتخانه‌ها و موسسات دولتی و وابسته به دولت و نهادهای قانونی و شرکت‌های دولتی.

تبصره ۱: سایر اموری که در دیگر قوانین منوط به روشن شدن وضعیت خدمتی مشمول می باشد، به قوت خود باقی است.

تبصره ۲: ارزش و اعتبار مدارک دال بر رسیدگی به وضعیت مشمول از لحاظ انجام قسمتی یا تمام امور موضوع این ماده مطابق آیین‌نامه اجرایی مندرج در ماده (۵۱) تعیین می‌شود.

تبصره ۳: متخلفین از مقررات این ماده به محاکم قضایی معرفی می‌شوند، مجازات این‌گونه افراد برای بار اول پرداخت هزینه سالانه یک سرباز طبق قانون بودجه سالانه و نرخ اعلامی دولت است و بار دوم علاوه بر جریمه فوق، سه ماه انفصال از خدمت و برای بار سوم و بالاتر انفصال از خدمات دولتی است.

ماده ۱۱: در زمان جنگ و بسیج همگانی در صورت لزوم کسانی که به علتی در زمان صلح از معافیت خدمت دوره ضرورت استفاده نموده‌اند، نیز به خدمت احضار و از حقوق و مزایای مشمولین دوره احتیاط هم طبقه خود استفاده خواهند نمود.

ماده ۱۲: کارگران و مستخدمین موسسات دولتی و نهادهای قانونی و سازمان‌های وابسته به دولت که خدمت دوره وظیفه عمومی را انجام می‌دهند پس از پایان خدمت مجدداً به کار اولیه خود اشتغال خواهند یافت و کارفرما یا مسئولین مربوطه مکلفند آنان را به کار اولیه خود بگمارند.

تبصره ۱: در مورد موسسات خصوصی کارفرما یا مسئولین مربوطه در صورتی مکلفند آنان را به کار اولیه خود بگمارند که در قرارداد استخدام این مسئله شرط شده باشد.

تبصره ۲: آئین‌نامه اجرائی این ماده توسط وزارتین کشور و کار و امور اجتماعی و سازمان امور اداری و استخدامی کشور تهیه و به تصویب هیات وزیران خواهد رسید.

ماده ۱۳: افرادی که اعم از مشمول و غیر مشمول با طی دوره دانشکده ها و آموزشگاه های نظامی و انتظامی برای خدمت در کادر ثابت استخدام شوند مدت تحصیل آنها جزء خدمت دوره ضرورت محسوب خواهد شد و اگر مدت تحصیل از دو سال کمتر باشد، از دوره خدمت آنان به نسبت کسری خدمت تا دو سال جزء خدمت دوره ضرورت محسوب می شود.

تبصره ۱: آن عده از محصلین مراکز آموزش کادر ثابت نیروهای مسلح که قبل از پایان دوره آموزش مستعفی یا اخراج شوند، فقط از طی دوره آموزش نظامی معاف می شوند، لکن باید خدمت دوره ضرورت را انجام دهند. در صورتی که محصلین به علت بیماری یا عدم صلاحیت که ناشی از اعمال ارادی آنان نباشد برکنار گردند، مدت تحصیل جزء خدمت دوره ضرورت آنان محسوب می شود.

تبصره ۲: افسران و درجه داران نیروهای مسلح، در صورتی که قبل از نیل به درجه به موجب مقررات استخدامی مربوط از خدمت مستعفی یا اخراج شوند، فقط از طی دوره آموزش نظامی معاف می شوند لکن باید خدمت دوره ضرورت را انجام دهند و اگر بعد از پایان دوره آموزش از خدمت مستعفی یا اخراج گردند و خدمت آنان از مدت دوره ضرورت کمتر باشد بقیه دوره ضرورت را انجام می دهند.

ماده ۱۴: آن دسته از مشمولین و کارکنان وظیفه ای که به عنوان پایور اعم از نظامی و کارمند به استخدام نیروهای مسلح در می آیند با انجام شش سال خدمت پس از فراغت از تحصیل یا اتمام دوره آموزشی از انجام خدمت دوره ضرورت معاف می گردند. چنانچه قبل از خاتمه شش سال از خدمت رها گردند، در صورتی که مشمول معافیت های قانونی نباشند، به نسبت هر چهار ماه خدمت یک ماه از خدمت دوره ضرورت آنان کسر می شود.

تبصره ۱: مدت خدمت انجام شده کارکنان وظیفه که در اجرای این ماده به عنوان کارمند رسمی استخدام می شوند به همان میزان از مدت تعهد موضوع این ماده کسر می شود.

۱- برابر ماده ۸ قانون اصلاح، بخشی از این ماده و تبصره های ۱ و ۲ آن اصلاح شده است.

۲- برابر ماده ۹ قانون اصلاح، این ماده و سه تبصره آن اصلاح شده است.

تبصره ۲: چنانچه کارمندان مذکور پس از اتمام شش سال تعهد خدمتی به هر عنوان ن از خدمت رها شوند از کارت پایان خدمت دوره ضرورت برخوردار می گردند.

تبصره ۳: در مناطق بد آب و هوا، مناطق مرزی و مناطق محروم که با تشخیص ستاد کل تعیین می شود مدت مذکور در این ماده به ۵ سال تغییر می یابد.

ماده ۱۵: مشمولین و کارکنان وظیفه داوطلبی که با داشتن حداقل گواهینامه پنجم ابتدایی و سپردن پنج سال تعهد خدمت نظامی یا شش سال تعهد خدمت کارمندی، به صورت پیمانی در نیروهای مسلح استخدام می شوند، خدمت آنان به منزله انجام خدمت دوره ضرورت تلقی می شود و پس از پایان تعهد از کارت پایان خدمت برخوردار می گردند. در صورتی که قبل از خاتمه تعهد از خدمت مستعفی یا برکنار گردند، چنانچه مشمول معافیت های قانونی نباشند، خدمت دوره ضرورت به نسبت چهار ماه خدمت یک ماه از خدمت دوره ضرورت آنان محسوب می شود و بقیه خدمت دوره ضرورت را برابر قانون انجام می دهند، مگر اینکه علت رهایی، بیماری یا عدم صلاحیت ناشی از اعمال غیر ارادی آنان به تشخیص هیأت بدوی سازمان مربوط باشد که در این صورت مدت تعهد انجام شده به نسبت از مدت خدمت دوره ضرورت کسر می گردد.

تبصره ۱: طی دوره آموزش نظامی برای کلیه کارمندان اعم از رسمی و پیمانی الزامی است.

تبصره ۲: مدت تعهد پیمانی دارندگان مدرک کارشناسی (لیسانس) و بالاتر یک سال کمتر است.

تبصره ۳: میزان سهمیه کارکنان پیمانی هر یک از نیروهای مسلح از سوی ستاد کل تعیین و ابلاغ می گردد.

تبصره ۴: چنانچه مشمول مستعفی بیش از نیمی از مدت تعهد خود را سپری کرده باشد برای ادامه خدمت دوره ضرورت نیازی به طی دوره آموزش مجدد ندارد و به ازاء هر سال خدمت چهار ماه از مدت خدمت ضرورت او کسر خواهد شد.

ماده ۱۶: کلیه مشمولانی که وارد خدمت دوره ضرورت می شوند طبق آیین نامه انضباطی نیروهای مسلح نسبت به انقلاب اسلامی و نظام جمهوری اسلامی و قانون اساسی و مقام رهبری (فرماندهی کل نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران) سوگند وفاداری یاد خواهند کرد.

ماده ۱۷: حذف گردید.^۲

متن ماده حذف شده: در مواقع ضروری ممکن است بنا به مقتضیات یا پیشنهاد شورای عالی دفاع و فرمان فرماندهی کل نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران (مقام رهبری) مشمولین وظیفه عمومی دوره ضرورت بیش از دو سال به خدمت ادامه داده و یا قبل از خاتمه دو سال از خدمت مرخص شوند که در صورت اول به میزان دو برابر خدمت اضافی از ادوار خدمت آنان در دوره های احتیاط و ذخیره کسر می شود.

ماده ۱۸: حذف گردید.^۳

متن ماده حذف شده: به وضع مشمولان خدمت وظیفه عمومی یک سال قبل از اعزام به خدمت دوره ضرورت یعنی در سالی که مشمولان در آن سال وارد سن ۱۹ سالگی می شوند رسیدگی خواهد شد.

۱- برابر ماده ۱۱ قانون اصلاح، عبارت «آیین نامه انضباطی نیروهای مسلح» جایگزین عبارت قبلی شده است.

۲- برابر ماده ۱۲ قانون اصلاح، این ماده حذف گردید.

۳- برابر ماده ۱۳ قانون اصلاح، این ماده حذف گردید.

فصل دوم - احضار برای دوره ضرورت

ماده ۱۹: کسانی که به سن هجده سال تمام می‌رسند، پس از انتشار آگهی احضار، موظفند ظرف شش ماه خود را به سازمان معرفی نمایند و سازمان مکلف است، حداکثر ظرف شش ماه تکلیف مشمولین وظیفه را تعیین نماید و آنها را به خدمت اعزام، یا برابر مقررات از خدمت دوره ضرورت معاف کند.

تبصره ۱: مشمولان مقیم خارج از کشور، باید به نمایندگی کنسولی یا سیاسی دولت جمهوری اسلامی ایران در کشور محل اقامت خود و در صورت نبود آن، به نزدیکترین نمایندگی کنسولی یا سیاسی دولت جمهوری اسلامی ایران مراجعه نمایند.

تبصره ۲: آن دسته از مشمولینی که جهت اعزام به خدمت معاذیر دارند و نمی‌توانند در موعد مقرر به خدمت اعزام شوند، اعزام آنان حداکثر تا یک سال بر اساس دستورالعملی که به پیشنهاد سازمان و تایید ستاد کل تهیه می‌شود به تعویق می‌افتد.

ماده ۲۰: سازمان ثبت احوال کشور مکلف است صورت اسامی متولدین ذکور شهرستان ها و بخش‌هایی را که در سال بعد باید به وضع مشمولیت آنها رسیدگی شود به تفکیک هر ماهه به سازمان وظیفه عمومی تسلیم کند.

۱- برابر ماده ۱۴ قانون اصلاح، این ماده اصلاح و دو تبصره به آن اضافه شده است.

۲- اصلاحی برابر ماده ۱۵ قانون اصلاح.

فصل سوم - رسیدگی

ماده ۲۱: حوزه‌های وظیفه عمومی تهران و مراجعی که در هر یک از مراکز شهرستان‌ها و بخش‌ها مسئول رسیدگی به امور وظیفه عمومی محل می‌باشند زیر نظر نیروی انتظامی انجام وظیفه خواهند نمود.

تبصره ۵: رئیس سازمان وظیفه عمومی موظف است کلیه دستورالعمل‌ها و بخشنامه‌ها و اطلاعیه‌هایی را که به نحوی به نیروهای نظامی و انتظامی و مراجع قضائی مرتبط باشند و اموراتی مربوطه را در شورایی که با شرکت نمایندگان وزارت کشور، نیروهای مسلح و یک دادیار به نمایندگی دیوان عالی کشور زیر نظر رئیس سازمان وظیفه عمومی تشکیل می‌شود، هماهنگ نماید.

ماده ۲۲: نمایندگان کنسولی دولت جمهوری اسلامی ایران در کشورهای خارج مسئول اجرای مقررات قانون وظیفه عمومی نسبت به مشمولان مقیم حوزه‌های ماموریت خود می‌باشند و موظفند به وضع مشمولیت آنان رسیدگی کرده و نتیجه اقدامات را از طریق وزارت امور خارجه به سازمان اعلام دارند.

ماده ۲۳: حذف گردید^۳.

متن ماده حذف شده: مشمولانی که برای ادامه تحصیل به خارج از کشور مسافرت می‌کنند پس از ترک تحصیل یا فراغ از تحصیل همچنین مشمولانی که پس از احضار به خدمت طبق آئین نامه اجرایی این قانون به طور موقت به خارج از کشور مسافرت می‌کنند در پایان مدت تعیین شده باید جهت رسیدگی به وضع مشمولیت‌شان خود را به سازمان‌های وظیفه عمومی داخل کشور معرفی کنند.

۱- برابر ماده ۱۶ قانون اصلاح، عبارت‌های جدید جایگزین و تبصره یک این ماده حذف شده است.

۲- برابر ماده ۱۷ قانون اصلاح، عبارت «اداره وظیفه عمومی» به «سازمان» اصلاح شده است.

۳- برابر ماده ۱۸ قانون اصلاح، این ماده حذف شده است.

ماده ۲۴: به وضع مشمولانی که ادعای تکفل نمایند در مراکز شهرستان ه ا و بخش ها توسط هیأتی

مرکب از اشخاص زیر رسیدگی می شود:

الف- بخشدار محل یا نماینده او.

ب- رئیس سازمان وظیفه عمومی محل یا نماینده او.

ج- نماینده دادستان شهرستان و در صورت نبودن دادسرا و وجود دادگاه صلح، نماینده دادگاه.

د- نماینده سپاه پاسداران محل.

ه- یک نفر از نمایندگان شورای اسلامی شهرستان یا شورای اسلامی بخش یا شهر به معرفی شورای

مربوطه.

ماده ۲۵: در صورتیکه مشمول یا افرادی از بستگان او که مدعی کفالت مشمول نسبت به خود هستند ادعا

نمایند که حقی از آنان تزییع شده است همچنین هریک از اعضای هیأت رسیدگی و یا فرمانده رده سازمانی

بالتر و یا رئیس اداره [سازمان] وظیفه عمومی می توانند با ذکر دلیل موجه به رأی صادره از هیأت رسیدگی

اعتراض نمایند و پرونده مشمول در هیأت رسیدگی تجدید نظر مطرح و رأی هیأت مزبور به استثنای موارد

منطبق با ماده ۲۹ [۲۸] این قانون قطعی و غیر قابل اعتراض است.

اعتراض به رأی سربازی مانع اعزام مشمول به خدمت وظیفه نمی باشد.

ماده ۲۶: هیأت رسیدگی تجدید نظر در سازمان وظیفه عمومی تهران و مراکز هنگ ها و گردان های مستقل

ژاندارمری [واحدهای وظیفه عمومی شهرستانها] با شرکت اشخاص زیر تشکیل می شود:

الف- فرماندار یا معاون او.

ب- در سازمان وظیفه عمومی تهران رئیس سازمان یا جانشین او، در هنگ ها و گردان های مستقل

ژاندارمری [واحدهای وظیفه عمومی شهرستانها] فرمانده هنگ یا گردان مستقل یا معاون آنها [فرمانده انتظامی

شهرستان یا معاون او].

ج- دادستان شهرستان یا یکی از دادیاران.

د- فرمانده سپاه شهرستان یا قائم مقام وی.

ه- یک نفر به انتخاب شورای اسلامی شهرستان مربوطه.

ماده ۲۷: در مورد مواد ۲۴ و ۲۶ تشکیل جلسات با دو سوم اعضاء و تصویب با اکثریت مطلق آراء اعضاء خواهد بود.

ماده ۲۸: در صورتی که حداکثر ظرف ۵ سال از تاریخ صدور رأی هیأت تجدید نظر معلوم شود که نظر هیأت رسیدگی تجدید نظر منطبق با اصول و قوانین جاری نبوده و اهمیت آن به حدی باشد که در وضع مشمول موثر باشد پرونده به وسیله رئیس اداره [سازمان] وظیفه عمومی به یکی از هیأت های رسیدگی تجدید نظر ارجاع خواهد شد و نظر این هیأت قطعی و لازم الاجراء است.

ماده ۲۹: در صورتی که در حین انجام خدمت دوره ضرورت مشمول یا یکی از کسان تحت تکفل او ادعای کفالت کند فرماندهان و رؤسای مربوطه مکلفند مراتب را به حوزه های وظیفه عمومی یا گروهان های [واحد های وظیفه عمومی] اعزام کننده مشارالیه اعلام دارند که در اسرع وقت وضع مشمول در هیأت رسیدگی مطرح و تصمیم مقتضی اتخاذ شود.

ماده ۳۰: به ادعای کفالت مشمولانی رسیدگی می شود که غیبت نداشته باش نه مگر اینکه در موقع احضار و در طول مدت غیبت و حین رسیدگی حائز شروط معافیت کفالت بوده باشند که در این صورت این قبیل مشمولان از معافیت کفالت استفاده خواهند کرد. (با در نظر گرفتن ماده ۵۵)

تبصره: رئیس سازمان یا نماینده او در صورتیکه دلایل و مدارک مثبتی بر معافیت از خدمت در پرونده موجود باشد، می تواند برای حداکثر یک سال دستور عدم اعزام مشمول را صادر نماید و یا در صورت غیبت موجه وی، دستور رسیدگی صادر نکند.

فصل چهارم - معافیت‌ها

بخش اول - تحصیلی

ماده ۳۱: دانش آموزان مدارس و دانشجویان مراکز آموزش عالی وابسته به وزارت آموزش و پرورش و یا مورد تأیید آن وزارت و دانشجویان دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی دولتی یا غیر دولتی داخلی و خارجی مورد تأیید وزارتخانه‌های علوم و بهداشت و طلاب حوزه‌های علمیه که در حین تحصیل به سن مشمولیت رسیده و یا می‌رسند، تا زمانی که به تحصیلات خود ادامه می‌دهند، از اعزام به خدمت دوره ضرورت معاف می‌باشند.

ماده ۳۲: طلاب علوم دینی که قبل از رسیدن به سن مشمولیت و یا اعزام هم طبقه خود طبق ضوابط مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه یا نمایندگان رسمی آن و یا با مجوز رسمی شورای عالی حوزه‌های علمیه در شهرستان‌ها به تحصیل اشتغال ورزند در مدت تحصیل می‌توانند از مزایای ماده ۳۱ قانون استفاده کنند. ارزشیابی میزان تحصیل با شورای مدیریت و یا نماینده آن خواهد بود.

تبصره ۵: مشمولان دیپلمه که دوره سطح و یا حداقل ۶ سال دوره خارج را گذرانده باشند به ترتیب همانند مشمولان لیسانس و دکتر خواهند بود و چنانچه بدون دیپلم دوره‌های مذکور را گذرانده باشند همانند مشمولان فوق دیپلم و فوق لیسانس می‌باشند و در هر صورت طلابی که به درجه اجتهاد نایل گردند همانند مشمولین دکتر می‌باشند.

ماده ۳۳: صدور معافیت تحصیلی دانش آموزان، دانشجویان و طلاب علوم دینی، موکول به ارائه گواهی اشتغال به تحصیل آنان از طریق مراجع ذی‌ربط است و مدت اعتبار آن تا یک سال پس از صدور گواهی پایان تحصیلات در هر مقطع می‌باشد.

تبصره ۱: حداکثر معافیت تحصیلی برای دانش آموزان تا سن بیست سال تمام و در هر یک از مقاطع تحصیلی کاردانی دو و نیم سال، کارشناسی ناپیوسته و کارشناسی ارشد ناپیوسته سه سال، کارشناسی

۱- برابر ماده ۲۰ قانون اصلاح، این ماده مورد اصلاح قرار گرفته و سه تبصره آن حذف شده است.

۲- برابر ماده ۲۱ قانون اصلاح، عبارت‌های جدید جایگزین شده است.

۳- برابر ماده ۲۲ قانون اصلاح، این ماده مورد اصلاح قرار گرفته و دو تبصره به آن اضافه شده است.

پیوسته پنج سال و کارشناسی ارشد پیوسته شش سال، دکترای پزشکی پیوسته هشت سال و دکترای تخصصی شش سال است.

تبصره ۲: در مواقع ضروری با تشخیص و اعلام کمیسیون موارد خاص دانشگاه های مربوط حداکثر یک سال به مدت فوق اضافه می شود.

ماده ۳۴: دانش آموزان و دانشجویان و طلاب علوم دینی مشمول، در صورت ترک تحصیل، اخراج، انصراف یا فراغت از تحصیل، باید برای خدمت دوره ضرورت خود را معرفی نمایند. مقامات مسئول مکلفند صورت اسامی این قبیل مشمولین را با ذکر مشخصات کامل و نشانی و رشته تحصیلی به طور انفرادی، بدون تأخیر به سازمان محل ارسال دارند.

تبصره ۱: مهلت معرفی مشمولین مذکور حداکثر یک سال پس از تاریخ انصراف، ترک تحصیل و اخراج و فراغت از تحصیل است.

تبصره ۲: مشمولینی که با داشتن معافیت تحصیلی در خارج از کشور تحصیل می کنند، پس از ترک تحصیل یا اخراج یا انصراف یا فراغت از تحصیل، موظفند بپای رسیدگی به وضع مشمولیت خود حداکثر ظرف یک سال خود را به نمایندگی جمهوری اسلامی ایران در خارج از کشور معرفی نمایند.

تبصره ۳: متخلفین از اجراء این ماده برای بار اول به توبیخ کتبی و درج در پرونده و برای بار دوم علاوه بر توبیخ کتبی به یک ماه انفصال از خدمت و برای بار سوم به دو ماه انفصال از خدمت محکوم می شوند.

ماده ۳۵: مشمولین دیپلم که حداکثر یک سال پس از فراغت از تحصیل در یکی از دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی داخل یا خارج از کشور که مورد تأیید وزارتخانه های علوم و بهداشت می باشند پذیرفته شوند تا زمانی که وفق تبصره (۱) ماده (۳۳) به تحصیل اشتغال دارند، می توانند مشروط به اینکه دارای غیبت غیر موجه نباشند از معافیت تحصیلی استفاده نمایند. این معافیت برای هر مقطع فقط یک بار داده می شود.

تبصره ۱: معافیت تحصیلی دانشجویان انصرافی در طول مدت تحصیل فقط یک بار قابل تمدید است.

۱- برابر ماده ۲۳ قانون اصلاح، این ماده مورد اصلاح قرار گرفته است.

۲- برابر ماده ۲۴ قانون اصلاح، این ماده مورد اصلاح قرار گرفته و دو تبصره به آن اضافه شده است.

تبصره ۲: ترخیص کارکنان وظیفه بدون غیبت اولیه در حین خدمت جهت ادامه تحصیل در مقاطع کارشناسی و بالاتر به جز در زمان‌های اضطراری و جنگ بلامانع است.

ماده ۳۶: مشمولین دارای مدرک کارشناسی و بالاتر و معادل آن در حوزه های علمیه علاقمند به تحصیل در خارج از کشور در صورتی که از نظر مقررات این قانون و وزارتخانه های علوم و بهداشت ، حائز شرایط ادامه تحصیل در خارج از کشور باشند و دانشگاه ها و رشته های آنها مورد تأیید وزارتخانه های فوق باشد، می توانند با سپردن تضمین های لازم با استفاده از مقررات این قانون برای تحصیل به خارج از کشور مسافرت نمایند.

ماده ۳۷: ایرانیان مقیم خارج از کشور، فرزندان مامورین ثابت دولت جمهوری اسلامی ایران در خارج از کشور و همچنین کسانی که قانوناً تحت کفالت، یا ولایت قانونی آنها می باشند ، چنانچه در حین تحصیل در مدارس ایرانی مستقر در خارج از کشور و یا مؤسسات آموزشی کشورهای خارج مورد تأیید آموزش و پرورش و طلاب حوزه های علمیه مورد تأیید شورای عالی حوزه های علمیه به سن مشمولیت برسند از معافیت تحصیلی بهره مند می گردند و ادامه تحصیل آنان تا سقف یک سال پس از فراغت از تحصیل در دانشگاه ها و مراکز آموزش عالی خارج از کشور که مورد تأیید وزارت خانه های علوم یا بهداشت هستند بلامانع می باشد.

ماده ۳۸: آیین نامه اجرایی مواد این بخش، توسط وزارت دفاع با کسب نظر از شورای عالی حوزه های علمیه، وزارتخانه های کشور، علوم، بهداشت، آموزش و پرورش و دانشگاه آزاد اسلامی و سازمان ظرف حداکثر شش ماه تهیه می شود و پس از تأیید ستاد کل به تصویب هیأت وزیران می رسد.

۱- اصلاحی برابر ماده ۲۵ قانون اصلاح.

۲- برابر ماده ۲۶ قانون اصلاح، این ماده مورد اصلاح قرار گرفته و تبصره آن حذف شده است.

۳- اصلاحی برابر ماده ۲۷ قانون اصلاح.

بخش دوم - معافیت پزشکی

ماده ۳۹: مشمولان خدمت وظیفه عمومی از نظر وضع مزاجی و استعداد جسمی و روانی به چهار دسته به شرح زیر تقسیم می‌شوند:

۱- کسانی که از نظر جسمی و روانی سالم و قادر به انجام خدمت هستند.

۲- کسانی که به علت نقص عضو و یا ابتلا به بیماری از سلامتی کامل برخوردار نبوده اما قادر به انجام خدمت در امور غیر رزمی می‌باشند.

۳- کسانی که به علت عدم رشد یا ابتلا به بیماری موقتاً قادر به انجام خدمت دوره ضرورت نیستند.

۴- مشمولانی که به علت نقص عضو یا ابتلا به بیماری جسمی و یا روانی به طور دائم قادر به انجام خدمت دوره ضرورت نیستند.

تبصره ۱: نحوه طبقه بندی مشمولین و طرز معاینه و ضوابط معافیت پزشکی آنها بر اساس مقاطع تحصیلی مشمولین به موجب آیین نامه معاینه و معافیت پزشکی مشمولین خدمت وظیفه عمومی است که وزارت دفاع با کسب نظر از وزارتخانه های کشور و بهداشت، ظرف حداکثر شش ماه تهیه می کند که پس از تأیید ستاد کل به تصویب هیأت وزیران می رسد.

تبصره ۲: نحوه آموزش و خدمت مشمولین معاف از رزم، برابر دستورالعملی است که از سوی ستاد کل تهیه و ابلاغ می گردد.

تبصره ۳: کسانی که به مواد مخدر اعتیاد دارند، مشمول بند (۳) این ماده می شوند و به هنگام معاینه، شناسایی و از سوی واحدهای وظیفه عمومی برای ترک اعتیاد به مدت حداکثر شش ماه به مراجع ذی ربط معرفی می گردند.

تبصره ۴: نیروهای مسلح مکلفند در حین خدمت، کارکنان وظیفه ای را که به مواد مخدر اعتیاد دارند، شناسایی و از سایر سربازان جدا نمایند و آنها را در واحدهای مستقل و مخصوص به کارگیری و به

مراجع ذی ربط برای ترک اعتیاد در مدت یک ماه توسط پزشک معالج، معرفی کنند و در طول خدمت تحت نظر و مراقبت های لازم قرار ده ند. مدت ترک اعتیاد برای یک بار جزو خدمت دوره ضرورت محاسبه می شود. این افراد پس از پایان خدمت قانونی از خدمت ترخیص می شوند لیکن در هر حال صدور کارت پایان خدمت منوط به ارائه گواهی ترک اعتیاد است.

ماده ۴۰: به مشمولانی که به علت ابتلا به بیماری موقتاً قادر به انجام خدمت دوره ضرورت نباشند برای مدتی که شورای پزشکی تعیین می نماید و در هر حال متجاوز از یک سال نخواهد بود معافیت موقت پزشکی داده خواهد شد و در سال دوم در صورت ادامه بیماری به همان نحو اقدام و چنانچه در سال سوم نیز قادر به انجام خدمت نباشند به طور دائم از خدمت دوره ضرورت معاف خواهند شد.

تبصره ۱: مشمولان پزشک فقط در صورتی معاف دائم از خدمت دوره ضرورت شناخته می شوند که قادر به اشتغال به حرفه طبابت نباشند. آن تعداد از مشمولین خدمت دوره ضرورت پزشک که از سلامتی کامل برخوردار نیستند لیکن قادر به طبابت می باشند، به خدمت دوره ضرورت اعزام می گردند و برابر نظر شوراهای پزشکی از خدمت سنگین معاف خواهند شد.

تبصره ۲: در زمان جنگ یا بسیج همگانی می توان افرادی را که در زمان صلح به علل پزشکی یا تکفل از خدمت دوره ضرورت معاف شده اند نیز به خدمت احضار کرد.

ماده ۴۱: کلیه مشمولین وظیفه باید قبل از اعزام به خدمت توسط یک پزشک از نیروهای مسلح معاینه شوند و در صورت نبودن پزشک از نیروهای مسلح، توسط پزشکان غیرنظامی متعه د که صلاحیت آنان به وسیله نیروی انتظامی تأیید شده باشد، معاینه گردند.

تبصره ۱: اظهار نظر در مورد معافیت پزشکی مشمولین توسط سه نفر پزشک نیروهای مسلح در هر شهرستان صورت می گیرد، رأی اکثریت این پزشکان معتبر است.

تبصره ۲: نیروهای مسلح موظفند پزشکان مورد نیاز شوراها را به نیروی انتظامی معرفی نمایند. در صورتی که تأمین پزشکان مورد نیاز از نیروهای مسلح امکان پذیر نباشد، نیروی انتظامی از پزشکان غیر نظامی مورد تأیید در شورای پزشکی استفاده می نماید.

تبصره ۳: دولت مکلف است همه ساله هزینه تجهیز و تشکیل شورای پزشکی و شورای عالی پزشکی، فوق العاده پزشکان عضو شوراها مذکور و همچنین هزینه معاینات تخصصی مشمولینی که از پرداخت هزینه معاینات معاف می باشد و هزینه های اجرای تبصره های (۳) و (۴) ماده (۳۹) را در اعتبارات نیروی انتظامی و بیمارستان های ذی ربط پیش بینی نماید.

ماده ۴۲: در صورتی که مشمولان در حین خدمت دوره ضرورت مبتلا به نقص عضو یا بیماری هایی شوند که پس از اتمام مدت معالجه که کمتر از ۶ ماه نباشد و طبق نظر شورای پزشکی بیمارستان های نیروهای مسلح جمهوری اسلامی که مورد تأیید عقیدتی-سیاسی در نیروی مربوطه هستند قادر به انجام خدمت نباشند از انجام بقیه خدمت دوره ضرورت معاف خواهند بود.

تبصره: دوران معالجه مشمولان موضوع این ماده جزو خدمت دوره ضرورت آنان محسوب می گردد.

ماده ۴۲ مکرر^۱: مشمولینی که در شورای پزشکی شهرستان مربوط با معاینه بالینی معاف از خدمت تشخیص داده نشوند و به تشخیص این شورا یا رئیس واحد وظیفه عمومی مربوط یا اعتراض مشمول، نیاز به معاینه تخصصی داشته باشند، رئیس حوزه موظف است آنان را به نزدیکترین مرکز مجهز وزارت بهداشت، یا بیمارستان های نیروهای مسلح معرفی نماید تا مورد معاینه قرار گیرند و نتیجه معاینه تخصصی

۱- برابر ماده ۳۰ قانون اصلاح، این ماده با سه تبصره به قانون الحاق شده است.

برای تصمیم‌گیری به شورای پزشکی همان شهرستان ارسال و در صورت اصرار بر اعتراض مشمولین با تأمین هزینه‌ها از سوی مشمول نتایج جهت تصمیم‌گیری به شورای عالی پزشکی متشکل از پزشکان متخصص استان ارسال گردد.

تبصره ۱: مشمولینی که متقاضی معاینه تخصصی باشند، قبلاً باید هزینه‌های پیش‌بینی شده را به حساب دولت پرداخت نمایند، پس از معاینه طبق این قانون با مشمولان رفتار می‌شود. مشمولینی که به تشخیص شورای پزشکی نیاز به معاینه تخصصی دارند، همچنین مشمولین مددجوی تحت پوشش سازمان بهزیستی کشور و افرادی که به تایید کمیته امداد امام خمینی (ره) محل فاقد تمکن مالی هستند از پرداخت وجه مزبور معاف می‌باشند.

تبصره ۲: مراکز مجهز وزارت بهداشت یا بیمارستان‌های نیروهای مسلح موظفند به وضعیت مشمولین معرفی شده واحد مربوطه خارج از نوبت رسیدگی نمایند و آنان را حداکثر ظرف یک ماه مورد معاینه تخصصی قرار دهند.

تبصره ۳: چنانچه مشمولینی که برای معاینات تخصصی به مراکز مجهز وزارت بهداشت یا بیمارستان‌های نیروهای مسلح معرفی می‌شوند، ظرف یک ماه به این مراکز مراجعه نکنند، پس از تعیین تکلیف به خدمت اعزام می‌شوند.

ماده ۴۳: چنانچه رئیس سازمان یا نماینده او اطمینان حاصل نماید که رأی شورای پزشکی مطابق مقررات صادر نشده است، پرونده را برای بررسی به شورای عالی پزشکی که از سه پزشک متخصص نیروهای مسلح تشکیل می‌گردد ارجاع می‌دهد نظر این شورا قطعی و لازم‌الاجراء است.

بخش سوم - کفالت

ماده ۴۴: مشمولین زیر حسب مورد از انجام خدمت دوره ضرورت معاف می‌باشند:

- ۱- یگانه فرزند ذکور مراقب یا نگهدارنده پدر نیازمند مراقبت که قادر به اداره امور خود نباشد.
  - ۲- یگانه مراقب یا نگهدارنده مادر فاقد شوهر.
  - ۳- تنها برادر تنی سرپرست خواهر فاقد پدر، همسر و فرزند ذکور غیر محجور.
  - ۴- تنها برادر سرپرست برادر کبیر نیازمند مراقب و فاقد پدر و همسر و فرزند ذکور غیر محجور و فاقد شغل.
  - ۵- یگانه سرپرست برادر کمتر از هجده سال تمام.
  - ۶- یگانه نوه ذکور مراقب یا نگهدارنده جد فاقد فرزند یا جده فاقد شوهر و فرزند.
  - ۷- مشمولی که همسرش فوت نموده و از او دارای فرزند صغیر بوده مادامی که ازدواج مجدد نکرده است و یا همسری دارد که بعد از ازدواج معلول شده و نیازمند مراقبت باشد.
  - ۸- از چند برادر واجد شرایط اعزام به خدمت در صورت اعزام یکی از برادران به خدمت ، یکی از برادران می‌تواند تا اتمام خدمت او از تعویق اعزام استفاده نماید.
  - ۹- در مورد معافیت از انجام خدمت ضرورت یک نفر از فرزندان خانواده ای که دو برادر آنان خدمت سربازی را انجام داده‌اند، ستاد کل نیروهای مسلح تصمیم‌گیری می‌کند.
  - ۱۰- یکی از فرزندان پسر سربازی که در حین خدمت سربازی فوت کند و یا یکی از فرزندان ذکور خانواده‌ای که یک فرزند آن خانواده در حین انجام خدمت سربازی فوت نموده باشد.
- تبصره ۱:** منظور از یگانه مراقب، تنها فرزند ذکور یا برادر تل‌نوه بیش از هجده سال تمام است که مراقبت هر یک از بستگان مذکور در این ماده را به علت نقص عضو، بیماری، کف‌سن، صغر سن، یا اناث بودن بر عهده دارد، نیازمندی اشخاص مذکور به مراقبت با توجه به نقص عضو، بیماری و یا محجور بودن آنان به تشخیص شورای پزشکی است.

تبصره ۲: مشمولین موضوع بند (۲) این ماده تا سی ماه متوالی می توانند از معافیت کفالت موقت استفاده نمایند و در پایان مدت فوق در صورت دارا بودن شرایط کفالت از انجام خدمت دوره ضرورت معاف می گردند.

تبصره ۳: وجود برادری که از معافیت تحصیلی برخوردار است مانع از معافیت کفالت موقت مشمولی که سرپرستی خانواده را بر عهده دارد، نیست. این معافیت فقط در طول مدت معافیت تحصیلی برادر مشمول که خارج از شهرستان محل سکونت به تحصیل اشتغال دارد معتبر است و مشمول پس از آن با رعایت سایر مقررات این قانون به خدمت دوره ضرورت اعزام می شود.

تبصره ۴: در صورتی که برادر یا برادران یا پدر مشمول به دلیل بیماری یا معلولیت زمین گیر بوده و بنا به تشخیص شورای پزشکی فاقد صلاحیت و یا ناتوان برای سرپرستی باشند و مشمول نیز عملاً مراقبت یا سرپرستی را بر عهده داشته باشد، می تواند از معافیت کفالت برخوردار گردد.

ماده ۴۴ مکرر^۱: نحوه معافیت از خدمت فرزندان ذکور مددجویان به شرح زیر است:

۱- یکی از فرزندان ذکور مادران فاقد شوهر تحت پوشش کمیته امداد حضرت امام (ره) و سازمان بهزیستی از انجام خدمت دوره ضرورت معاف است.

۲- مشمولانی که حداقل یک فرزند معلول داشته باشند از انجام خدمت دوره ضرورت معاف می باشند.

۳- تنها پسر خانواده هایی که دارای سه فرزند اناث یا بیشتر باشند از انجام خدمت دوره ضرورت معافند.

۴- مشمولانی که با معلولان اناث دارای معلولیت جسمی-حرکتی ازدواج کنند به صورت موقت از انجام خدمت دوره ضرورت معاف می شوند و پس از گذشت پنج سال از استمرار ازدواج آنها معافیت موقت به معافیت دائم تبدیل می شود.

۱- برابر ماده ۳۳ قانون اصلاح، این ماده به قانون اضافه شده است.

ماده ۴۵: مشمولانی که پدر یا مادر یا فرزند یا برادر یا خواهر آنان در راه به ثمر رسیدن انقلاب

اسلامی و استمرار آن شهید یا جانباز یا اسیر یا جاویدالاثرا شده یا بشوند و مراتب مورد تایید نهادهای ذی ربط باشد به شرح ذیل از انجام خدمت سربازی معاف می شوند:

- ۱- کلیه فرزندان ذکور شهدا و جاویدالاثران (مفقودین) از انجام خدمت دوره ضرورت معاف می باشند.
  - ۲- به ازاء هر شهید یا آزاده با حداقل بیست و چهار ماه سابقه اسارت یا جانباز با حداقل (۲۵٪) جانبازی یا جاویدالاثرا (مفقود) فاقد فرزند ذکور یک نفر از برادران آنها از انجام خدمت دوره ضرورت معاف می شوند.
  - ۳- به ازاء هر بیست و چهار ماه آزادگی، (۲۵٪) جانبازی و سی ماه سابقه حضور در جبهه یک نفر از فرزندان آزادگان، جانبازان و رزمندگان معاف می گردد.
- این امتیازات برای بهره مندی از تسهیلات این بند قابل جمع است و در مورد معافیت کسانی که مدت جانبازی یا حضور در جبهه یا مدت آزادگی و اسارت آنها در حد معافیت یک فرزند آنان نیست، با درصد جانبازی و مدت حضور در جبهه و مدت دوران اسارت محاسبه می شود.
- ۴- کلیه مشمولین جانباز دارای حداقل ده درصد (۱۰٪) جانبازی از انجام خدمت دوره ضرورت معاف می باشند.
  - ۵- یک فرزند خوانده قانونی ذکور جانبازی که برابر گواهی بنیاد شهید و امور ایثارگران صاحب فرزند نمی شود از انجام خدمت دوره ضرورت معاف می شود.
  - ۶- مشمولانی که با جانبازان اناث دارای درصد جانبازی بیست و پنج درصد (۲۵٪) و بالاتر ازدواج کنند به صورت موقت از انجام خدمت دوره ضرورت معاف می شوند و پس از گذشت پنج سال از معافیت موقت آنان در صورت اسقرار ازدواج معافیت موقت به معافیت دائم تبدیل می گردد.

ماده ۴۶: مشمولانی که ادعای کفالت می کنند می توانند مدارک لازم را پیش از اعزام به حوزه وظیفه عمومی محل سکونت خود تسلیم کنند.

تحقیقات لازم نسبت به ادعای کفالت این قبیل مشمولان و همچنین تصدیق صحت مندرجات استشهاد و مدارک آنها با شهربانی یا ژاندارمری [نیروی انتظامی] خواهد بود.

تبصره ۵: در هر سال که مشمولان سالم و بلا مانع، نیاز نیروهای مسلح جمهوری اسلامی را تأمین نموده باشند به مشمولان بند ۲ ماده ۳۹ و مشمولانی که دارای معافیت موقت و معتبر به مدت ۲ سال باشند معافیت دائم در زمان صلح داده خواهد شد.

فصل پنجم- آموزش نظامی مشمولان، درجات، حقوق و مزایای آنان

ماده ۴۷: کلیه مشمولینی که برای انجام خدمت وظیفه عمومی اعزام می‌شوند، همچنین کسانی که از انجام خدمت معاف می‌گردند، باید آموزش‌های نظامی و انتظامی اعم از عمومی و تخصصی را مطابق دستورالعملی که توسط ستاد کل با همکاری سازمان‌های نیروهای مسلح تهیه می‌شود و به تصویب فرماندهی کل می‌رسد، طی نمایند.

تبصره ۱: آموزش مشمولین معاف از خدمت برابر آیین‌نامه‌ای است که از سوی ستاد کل تهیه می‌شود و به تصویب فرماندهی کل می‌رسد.

تبصره ۲: در زمان صلح آموزش‌های فوق باید ببنحوی طراحی گردد که به عنوان واحد درسی یا پودمان قابل محاسبه باشد.

تبصره ۳: نیروهای مسلح باید در حین خدمت در زمان صلح زمینه استمرار آموزش‌های فوق را برای سربازان فراهم نمایند.

تبصره ۴: آیین‌نامه اجرایی تبصره‌های (۲) و (۳) این ماده توسط وزارت دفاع با همکاری وزارتخانه‌های آموزش و پرورش، علوم، بهداشت، کشور و دانشگاه آزاد اسلامی تهیه می‌شود و پس از تأیید ستاد کل به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

تبصره ۵: از همه کارکنان وظیفه در طول مدت دوره آموزش آزمون‌های ارزیابی شخصیت و رفتار گرفته می‌شود و متناسب با نتایج حاصله تقسیم و پرونده افراد نیازمند به خدمات مشاوره‌ای به مراکز ذی‌ربط در نیروهای مسلح برای راهنمایی و حمایت ارسال می‌گردد. نحوه اجراء برابر دستورالعملی است که توسط ستاد کل تهیه و ابلاغ می‌گردد.

ماده ۴۸^۱: کارکنان وظیفه بر اساس مدرک تحصیلی و وجود محل سازمانی پس از طی دوره آموزشی لازم به یکی از درجات زیر نائل می گردند:

- ۱- کارکنان وظیفه فاقد مدرک پایان دوره متوسطه به یکی از درجات سربازی تا سرجوخگی.
- ۲- کارکنان وظیفه دارای مدرک پایان دوره متوسطه به یکی از درجات گروه بانای یا رزم آوری.
- ۳- کارکنان وظیفه دارای مدرک کاردانی به یکی از درجات استواری یا رزم داری یا ستوان سومی.
- ۴- کارکنان وظیفه دارای مدرک کارشناسی به درجه ستواندومی.
- ۵- کارکنان وظیفه دارای مدرک کارشناسی ارشد و بالاتر به درجه ستوان یکمی.

تبصره ۱: نیل به درجات گروه بان سومی و بالاتر مستلزم طی دوره آموزش تخصصی مورد نیاز و دارا بودن صلاحیت های لازم است.

تبصره ۲: کارکنان وظیفه در صورت نداشتن صلاحیت های لازم جهت نیل به درجات مصرحه فوق بر اساس دستورالعملی که از سوی ستاد کل تهیه و ابلاغ می گردد ، به درجات مناسب پایین تر تا درجه سربازی نائل می شوند.

ماده ۴۸ مکرر^۲: اعطاء درجه نظامی به آن دسته از کارکنان وظیفه که برابر با مقررات این قانون واجد شرایط نیل به درجات گروه بان سومی و بالاتر می باشند در هر سازمان با تصویب مقاماتی است که اختیار تصویب همان درجات را در مورد کارکنان پایور دارند.

تبصره ۵: اعطاء درجه تشویقی و یا تنزیلی درجه کارکنان وظیفه بر اساس ضوابطی که برای تشویق و یا تنبیه کارکنان در آیین نامه انضباطی نیروهای مسلح پیش بینی گردیده است، می باشد.

۱- اصلاحی برابر ماده ۳۶ قانون اصلاح.

۲- الحاقی برابر ماده ۳۷ قانون اصلاح.

ماده ۴۹: حقوق سربازان وظیفه حداقل شصت درصد (۶۰٪) و حداکثر نود درصد (۹۰٪) حداقل حقوق کارکنان نیروهای مسلح مبتنی بر قانون مدیریت خدمات کشوری است که با توجه به تحصیلات و درجات آنان توسط ستاد کل تهیه می شود و به تصویب فرماندهی کل می رسد.

تبصره ۱: به کارکنان وظیفه متأهل یا سرپرست خانواده معادل صد درصد (۱۰۰٪) حق عائله مندی کفوکنان پایور نیروهای مسلح پرداخت می گردد.

تبصره ۲: حقوق کارکنان وظیفه در دوران آموزش و قبل از دریافت درجه یا سردوشی به میزان پنجاه درصد (۵۰٪) حقوق اولین ماه دوران خدمت آنان است.

تبصره ۳: به کارکنان وظیفه در خاتمه خدمت دوره ضرورت معادل یک ماه حقوق به عنوان پاداش پرداخت می گردد.

تبصره ۴: حق بازنشستگی و حقوق اولین ماه خدمت از حقوق ماهانه کارکنان وظیفه کسر نمی گردد.

ماده ۴۹ مکرر^۲: نیروهای مسلح و سازمان های وابسته و سایر دستگاه ها که کارکنان وظیفه را در اختیار دارند مکلفند با توجه به اعتبارات مصوب ، امکانات زیست، پوشاک، خوراک، بهداشت و درمان متناسب آنان در محل خدمت را فراهم نمایند.

تبصره ۱: دولت موظف است اعتبارات مورد نیاز برای زیست، پوشاک، خوراک، بهداشت و درمان سربازان وظیفه را به شرح ذیل در اختیار نیروهای مسلح و سایر دستگاه های بکارگیرنده کارکنان وظیفه قرار دهد:

۱- خوراک کارکنان وظیفه به میزان دو برابر خوراک کارکنان دولت.

۲- پوشاک و زیست سربازان وظیفه به میزان سه هزار برابر ضریب ریالی.

۱- اصلاحی برابر ماده ۳۸ قانون اصلاح.

۲- الحاقی برابر ماده ۳۹ قانون اصلاح.

۳- هزینه‌های بهداشت و درمان برابر سرانه مصوب دولتی.

تبصره ۲: وسیله ایاب و ذهاب و پذیرایی یا هزینه آن در هنگام اعزام مشمولان به مراکز آموزشی کارکنان وظیفه و یا اعزام به مرخصی استحقاقی که چهار نوبت در سال است باید تامین شود.

ماده ۵۰: افسران و درجه‌داران وظیفه در صورت اعزام به مأموریت یا انتقال یا خدمت در مناطق محروم و بد آب و هوا و مناطق عملیاتی مشمول مقررات فوق العاده و مزایای مربوط به افسران و درجه‌داران کادر ثابت نسبت به حقوق آنان می‌باشند. سایر کارکنان وظیفه در موارد مذکور از دو سوم فوق‌العاده‌ها و مزایای درجه‌گروه‌بان دومی کادر ثابت برخوردار می‌شود.

تبصره ۱: به کارکنان وظیفه‌ای که در شهر محل سکونت خود به کارگیری می‌شوند، فوق‌العاده محرومیت از نسه یلات و بدی آب و هوا تعلق نمی‌گردد.

تبصره ۲: به کارکنان وظیفه‌ای که بنا به تقاضای خود منتقل می‌شوند هزینه سفر و فوق‌العاده انتقال تعلق نمی‌گردد.

تبصره ۳: طبقه‌بندی مناطق از نظر محرومیت، آب و هوا و عملیاتی طبق آیین نامه ای است که وزارت دفاع تهیه می‌کند و پس از تأیید ستاد کل به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

ماده ۵۱: به پرسنل وظیفه‌ای که در عملیات جنگی شرکت می‌نمایند، فوق‌العاده عملیاتی بر طبق ضوابطی که توسط وزارتین دفاع و سپاه پاسداران تهیه و به تصویب شورای عالی دفاع [ستاد کل نیروهای مسلح] می‌رسد پرداخت خواهد شد.

ماده ۵۲: میزان مرخصی پرسنل وظیفه در مدت خدمت و نحوه استفاده از آن طبق مقررات مرخصی پرسنل نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران خواهد بود.

ماده ۵۳: کسانی که در حین خدمت وظیفه عمومی در هر یک از دوره‌های ضرورت، احتیاط و ذخیره به سبب انجام وظیفه یا شرکت در عملیات رزمی و یا قیود خدمتی شهید یا فوت یا معلول شوند از لحاظ میزان و نحوه پرداخت حقوق وظیفه و مستمری مشمول قوانین و مقررات مربوط به پرسنل کادر ثابت هم‌درجه می‌باشند و حقوق وظیفه و مستمری آنان حسب مورد از بودجه وزارتخانه‌ها یا سازمان‌های مربوطه پرداخت می‌گردد.

تبصره ۱: در صورتی که مشمولین این ماده قبل از ورود به خدمت وظیفه عمومی از کارمندان دولت یا سازمان‌های تابع یا وابسته به دولت بوده و آخرین حقوق دریافتی آنان از سازمان مربوطه از میزان حقوقی که برابر این قانون به آنان تعلق می‌گیرد، بیشتر باشد حقوق وظیفه و مستمری وراثت آنان بر اساس حقوق بیشتر پرداخت خواهد شد.

تبصره ۲: کسانی که تا تاریخ تصویب این قانون از بودجه وزارتخانه‌ها یا سازمانی حقوق وظیفه یا مستمری دریافت می‌داشته‌اند حقوق آنان کم‌از همان محل پرداخت خواهد شد.

ماده ۵۴: پرسنل وظیفه‌ای که در حین خدمت وظیفه عمومی اسیر یا مفقودالاثربشوند تا پایان دوره اسارت یا تعیین تکلیف، عائله تحت تکفل آنان به ترتیب زیر حقوق دریافت خواهند نمود:

الف - در دوره ضرورت از حقوق مربوطه و پس از پایان دوره ضرورت از حقوق هم طبقه دوره احتیاط.

ب - در دوره ذخیره از حقوق یک درجه بالاتر هم طبقه احتیاط و ذخیره.

تبصره: شرایط لازم برای اسیر و مفقودالاثر شناخته شدن پرسنل در آیین نامه اجرایی این قانون پیش بینی خواهد شد.

ماده ۵۵: دولت موظف است اعضاء خانواده تحت تکفل کارکنان وظیفه را در طول مدت خدمت تحت پوشش قرار دهد و به آنان مستمری پرداخت نماید.

تبصره: آیین نامه اجرایی این ماده توسط وزارت دفاع تهیه می شود و به تصویب هیأت وزیران می رسد.

فصل ششم - احضار در مراحل احتیاط و ذخیره

ماده ۵۶: شورای عالی دفاع [ستاد کل نیروهای مسلح] می تواند یک یا چند طب قه از افسران و درجه داران و افراد وظیفه که خدمت دوره ضرورت را انجام داده اند و در دوره های احتیاط و ذخیره خدمت وظیفه عمومی هستند برای تجدید یا تکمیل آموزش نظامی فراخوانده یا پیشنهاد بسیج همگانی به مقام رهبری بنماید. نحوه احضار و مهلت معرفی فراخواندگان همچون کسانانی که به علل ناشی از وضع جسمانی یا اجتماعی یا حساسیت مشاغل آنان ممکن است از فراخوانده شدن برای تجدید یا تکمیل آموزش نظامی معاف شوند در آیین نامه اجرایی این قانون که توسط وزارت بین دفاع و سپاه تهیه و به تصویب شورای عالی دفاع [ستاد کل نیروهای مسلح] می رسد، تعیین خواهد شد.

ماده ۵۷: کلیه فراخواندگان برای خدمت دوره احتیاط و ذخیره و یا تجدید یا تکمیل آموزش یا بسیج همگانی حقوقی معادل حقوق ثابت افسران، درجه داران و افراد کادر ثابت هم درجه خود حسب مورد از بودجه وزارتخانه های مربوطه دریافت خواهند داشت.

تبصره ۱: فراخواندگان موضوع این ماده در صورتی که کارمند یکی از وزارتخانه ها یا سازمان های دولتی و یا وابسته به دولت باشند ما به التفاوت حقوق و مزایای خود را از سازمان متبوع دریافت خواهند داشت.

تبصره ۲: میزان حقوق پرسنل احتیاط و ذخیره در زمان جنگ بنا بر پیشنهاد ستاد مشترک و تصویب شورای عالی دفاع [ستاد کل نیروهای مسلح] خواهد بود.

فصل هفتم - غیبت و مجازات‌ها

ماده ۵۸: مشمولین خدمت وظیفه عمومی که برای رسیدگی و یا اعزام جهت طی دوره ضرورت احضار می‌شوند چنانچه در مهلت یا موعد مقرر خود را معرفی نکنند، همچنین مشمولینی که م عافیت موقت دریافت داشته‌اند و پس از انقضاء مدت اعتبار، ظرف یک ماه برای تجدید رسیدگی خود را معرفی نکنند، غایب شناخته می‌شوند، پس از معرفی یا دستگیری در صورتی که طبق مقررات این قانون قادر به خدمت و بلا مانع تشخیص داده شوند به خدمت اعزام می‌گردند و با آنان به ترتیب زیر رفتار می‌شود:

۱- مشمولانی که مدت غیبت اولیه آنان در زمان صلح تا سه ماه و در زمان جنگ تا پانزده روز باشد، سه ماه اضافه خدمت و چنانچه مدت غیبت اولیه آنان در زمان صلح بیشتر از سه ماه و در زمان جنگ بیش از پانزده روز باشد به شش ماه اضافه خدمت تنبیه می‌گردند.

۲- مشمولینی که مدت غیبت اولیه آنان در زمان صلح از یک سال و در زمان جنگ از دو ماه تجاوز نماید، علاوه بر اعمال اضافه خدمت مذکور در بند (۱)، فراری محسوب می‌شوند و به مراجع صالح قضایی معرفی می‌گردند.

تبصره ۱: مشمولین غایبی که به خدمت اعزام می‌شوند در صورتی که در حین خدمت، حسن اخلاق و رفتار و جدیت در انجام وظیفه از خود نشان دهند، یا در عملیات جنگی ابراز شجاعت و فداکاری نمایند به طوری که مراتب مورد گواهی فرماندهان و رؤسای ذی ربط باشد، برابر ضوابطی که از سوی ستاد کل ابلاغ می‌گردد با تصویب مقامات سرلشکری و یا هم‌تراز در سازمان مربوط از انجام اضافه خدمت، یا بخشی از آن معاف می‌گردند.

تبصره ۲: مشمولینی که تا تصویب این قانون غایب شناخته شده‌اند چنانچه در داخل کشور ظرف حداکثر ۶ ماه و آنهایی که در خارج از کشور باشند، ظرف حداکثر یک سال خود را جهت انجام خدمت دوره ضرورت معرفی نمایند، مشمول تنبیهات این قانون نمی‌شوند.

تبصره ۳: رسیدگی به وضعیت مشمولینی که دارای عذر موجه برای غیبت خویش می باشند برابر آیین نامه ای است که [توسط ستاد کل تهیه و] پس از تأیید فرماندهی کل ابلاغ می گردد.

تبصره ۴: در مورد غیبت مشمولین دوره های احتیاط و ذخیره برابر دستورالعملی که در ستاد کل تهیه و پس از تأیید فرماندهی کل ابلاغ می گردد، رفتار می شود.

ماده ۵۸ مکرر^۱: نیروی انتظامی موظف است در خصوص شناسایی، تعقیب و دستگیری مشمولان غایب و رسیدگی به وضعیت آنان اقدام نماید و کلیه نهادها و دستگاه های اجرایی مشمول ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری و شرکت های دولتی و مؤسسات غیردولتی و خصوصی و بانک ها و نیروهای مسلح باید همکاری لازم را در این مورد به عمل آورند. آیین نامه اجرایی این ماده توسط سازمان با همکاری وزارتخانه های کشور و دفاع تهیه می شود و پس از تأیید ستاد کل به تصویب هیأت وزیران می رسد.

ماده ۵۹^۲: مشمولین خدمت دوره ضرورت چنانچه در مدت آموزش اولیه و یا در حین خدمت مرتکب غیبت یا فرار گردند به نحوی که ادامه خدمت آنان مستلزم تجدید دوره آموزش باشد، ضمن رسیدگی قانونی به غیبت یا فرار آنان، مجدداً بعد دوره آموزش اعزام می شوند و پس از پایان آموزش در یگان قبلی به خدمت ادامه می دهند. مدت آموزش قبلی این افراد جزء خدمت آنان محسوب نمی گردد.

تبصره ۵: چنانچه در مورد کارکنان وظیفه ای که به دستور مقامات قضایی بازداشت می شوند رأی برائت یا قرار منع پیگرد صادر شود مدت حبس، جزء خدمت وظیفه عمومی آنان محسوب می گردد.

ماده ۶۰^۳: کسانی که با ارتکاب اعمالی چون جعل شناسنامه، مهر، امضاء، کارت پایان خدمت، کارت معافیت، استفاده از شناسنامه دیگران، اعمال نفوذ، شهادت کذب، گواهی خلاف واقع، مکتوم داشتن

۱- الحاقی برابر ماده ۴۳ قانون اصلاح.

۲- اصلاحی برابر ماده ۴۴ قانون اصلاح.

۳- اصلاحی مصوب ۱۳۶۸/۹/۸

حقیقت، اخذ رشوه، یا فریب دادن مشمول موجبات معافیت خود یا دیگران را از خدمت وظیفه عمومی فراهم سازند، به اتهام آنان در دادگاه صالحه رسیدگی شده و با رعایت شرایط و امکانات خاطی و دفعات و مراتب جرم و مراتب تأدیب از وعظ و توبیخ و تهدید به حبس تعزیری از یک سال تا پنج سال محکوم می‌شوند.

تبصره ۱: چنانچه تقلب یا جعل و یا اخذ رشوه تأثیری در وضعیت مشمول نداشته باشد، مرتکبین با رعایت شرایط و امکانات خاطی و دفعات و مراتب جرم و مراتب تأدیب از وعظ و توبیخ و تهدید به انفصال از یک سال تا ده سال از خدمات دولتی و ضبط رشوه به عنوان جریمه و شش ماه تا سه سال حبس محکوم خواهند شد.

تبصره ۲: اموالی که رشوه داده شده، به عنوان جریمه ضبط می‌گردد و هرگاه ثابت شود که راشی برای حفظ حقوق حقه خود ناچار از دادن رشوه بوده، وجه یا مالی که به رشوه داده شده به او مسترد می‌گردد.

ماده ۶۱: پرسنل اداره [سازمان] وظیفه عمومی و نیروهای نظامی و انتظامی و نهادها و ارگان ها و مؤسسات دولتی وابسته به دولت و نمایندگان شوراها و انجمن‌های اسلامی در صورت ارتکاب جرائم مذکور در ماده ۶۰ علاوه بر انفصال دائم از خدمات دولتی با رعایت شرایط و امکانات خاطی و دفعات و مراتب جرم و مراتب تأدیب از وعظ و توبیخ و تهدید به حبس تعزیری از ۳ سال تا ۷ سال محکوم خواهند شد.

تبصره ۵: هرگاه به موجب قوانین جاری اعمال ارتكابی مذکور در دو ماده ۶۰ و ۶۱ عناوین دیگری داشته باشد، در این صورت به کیفر اشد همان عناوین محکوم می‌شوند.

ماده ۶۲: استخدام مشمولان به طور کلی در وزارتخانه‌ها و مؤسسات وابسته به دولت و در کارخانه‌ها و کارگاه‌ها و مؤسسات خصوصی بدون داشتن معافیت دائم ممنوع است.

تبصره: استخدام مشمولان غیرغایب در نیروهای مسلح جمهوری اسلامی با رعایت مقررات این قانون از محدودیت مقرر در موارد فوق مستثنی است.

ماده ۶۳: استخدام کننده یا استخدام کنندگان مشمولین غایب در وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و وابسته به دولت و نهادها برای هر یک از افراد اول و دوم به کسر نصف حقوق از ۶ ماه الی یک سال و در صورت تکرار سه مورد یا بیشتر به انفصال دائم از خدمت توسط دادگاه صالحه محکوم خواهند شد.

ماده ۶۳ مکرر^۱: کسانی که به نحوی مشمولین غایب را در مؤسسات دولتی و غیر دولتی از قبیل کارخانه‌ها، شرکت‌ها، آموزشگاه‌ها، کارگاه‌ها، بنگاه‌ها، مغازه‌ها و تعمیرگاه‌ها، بکارگیری نمایند توسط نیروی انتظامی، وزارتخانه‌های «تعاون، کار و رفاه اجتماعی» و «صنعت، معدن و تجارت» شناسایی و به محاکم صالحه قضایی معرفی می‌شوند. مجازات این گونه افراد برای بار اول هزینه سالانه یک سرباز و برای بار دوم و بیشتر هزینه سالانه سه سرباز است.

تبصره: ثبت نام در مراکز آموزشی خصوصی و آزاد برای ارائه آموزش به منزله به کارگیری محسوب می‌شود و مشمول این مجازات‌ها است.

ماده ۶۴: اشتغال به کار مشمولان با برگ معافیت موقت یا دفترچه آماده به خدمت فقط در مدت اعتبار آنها بلامانع است.

ماده ۶۵: کلیه افرادی که از اول مهرماه سال یک هزار و سیصد و پنجاه و نه تا پایان جنگ تحمیلی در خدمت وظیفه عمومی بوده‌اند و یا خواهند بود از لحاظ استخدام در وزارتخانه‌ها و مؤسسات وابسته بر سایر افرادی که در شرایط مشابه هستند حق تقدم دارند.

۱- الحاقی برابر ماده ۴۵ قانون اصلاح.

ماده ۶۶: (حذف گردید)^۱

متن ماده حذف شده: آئین نامه اجرایی این قانون جز در مواردی که در مواد این قانون مرجع خاصی برای آن مشخص شده است توسط وزارتخانه های کشور، دفاع و سپاه تهیه و به تصویب هیئت دولت خواهد رسید.

ماده ۶۷: (حذف گردید)^۲

متن ماده حذف شده: کلیه قوانین مغایر با این قانون از تاریخ تصویب این قانون ملغی است.

تبصره:

قانون مربوط به معافیت یک نفر از خانواده شهداء از شمول این قانون مستثنی است.
قانون فوق مشتمل بر شصت و هفت ماده و پنجاه و هفت تبصره در جلسه روز یکشنبه بیست و نهم مهر ماه یک هزار و سیصد و شصت و سه مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۶۳/۸/۸ به تأیید شورای نگهبان رسیده است.

۱- حذف برابر ماده ۴۶ قانون اصلاح.

۲- حذف برابر ماده ۴۷ قانون اصلاح.

فصل هشتم - استفاده دستگاه‌های غیر نظامی از خدمات کارکنان وظیفه^۱

ماده ۶۶: نیروهای مسلح موظفند در اجراء اصل یک صد و چهل و هفتم (۱۴۷) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران تعدادی از کارکنان وظیفه خود را بنا به درخواست دولت برای امور امدادی، تولیدی، جهاد کشاورزی، آموزشی، تحقیقاتی و پژوهشی، بهداشتی و درمانی مشروط باین که به آمادگی رزمی نیروهای مسلح آسیبی وارد نیاید در اختیار دولت قرار دهد.

تبصره ۵: دولت می‌تواند از خدمات کارکنان وظیفه به دو صورت زیر استفاده نماید:

الف - به عنوان کارکنان وظیفه برای انجام خدمت دوره ضرورت

ب - به عنوان استخدام تعهد خدمتی

ماده ۶۷: کلیه کارکنان وظیفه که در اجراء ماده فوق در اختیار دستگاه های دولتی و نهاد ها قرار می‌گیرند باید قبل از به کارگیری، دوره‌های آموزش نظامی مورد نیاز را در نیروهای مسلح طی نمایند.

تبصره ۵: مدت آموزش‌های نظامی و برنامه تفصیلی آنها مطابق با اساسنامه مربوط در نیروهای مسلح است.

ماده ۶۸: هفتاد درصد (۷۰٪) کارکنان وظیفه اختصاص یافته به هر یک از صورت‌های مذکور در تبصره ماده (۶۶) این قانون باید در مناطق محروم به کار گرفته شوند مگر نخبگان و افرادی که مدرک تحصیلی کارشناسی ارشد و بالاتر دارند و خدمت آنان در مناطق غیر محروم به تشخیص بالاترین مقام سازمان ذی‌ربط ضروری باشد.

۱- برابر ماده ۴۸ قانون اصلاح، فصل هشتم مشتمل بر ۱۲ ماده (مواد ۶۶ تا ۷۷) به قانون اضافه شده است.

ماده ۶۹: تعیین هر یک از دستگاه‌ها برای استفاده از خدمت مشمولین اعم از مشمولین بند های (الف) و (ب) تبصره ماده (۶۶) و همچنین تعداد نیازمندی آنها بر اساس درخواست دستگاه دولتی و تأیید دولت، پس از بررسی ستاد کل به تصویب فرماندهی کل می‌رسد.

ماده ۷۰: مشمولین موضوع بند (الف) تبصره ماده (۶۶) پس از طی آموزش نظامی برابر مقررات این قانون به درجات نظامی نالی و برای انجام خدمت دوره ضرورت مأمور می‌گردند و پس از پایان خدمت نیز از کارت پایان خدمت دوره ضرورت که توسط سازمان صادر می‌گردد برخوردار می‌شوند.

تبصره ۱: استفاده از لباس نظامی و علائم آن توسط کارکنان وظیفه مأمور به مراکز دولتی ممنوع است و در صورت درخواست بالاترین مقام سازمان به کارگیرنده و موافقت ستاد کل لباس متحدالشکل با علائم مشخص برای این کارکنان طراحی می‌شود.

تبصره ۲: حقوق و مزایا، خوراک، پوشاک، خوابگاه، بهداشت، درمان و سایر حقوقی که کارکنان وظیفه نیروهای مسلح از آن برخوردار می‌گردند، از محل بودجه دستگاه به کارگیرنده تأمین می‌شود. میزان هزینه مربوط به هر یک از آنها برابر با مقررات جاری در نیروهای مسلح است که همه ساله از سوی ستاد کل ابلاغ می‌گردد.

تبصره ۳: مواد (۶)، (۸) و (۹) قانون نیز مشمول مقررات این فصل می‌گردد.

ماده ۷۱: سازمان به کارکنان وظیفه موضوع بند (ب) تبصره ماده (۶۶) در قبال تعهد خدمتی که به دستگاه‌های به کارگیرنده می‌سپارند پس از انجام کامل تعهد، کارت پایان خدمت می‌دهد.

تبصره ۱: مدت تعهد خدمت این گونه مشمولین حداقل چهل و هشت ماه است. این مدت شامل دوره تحصیل و آموزش سازمان‌های به کارگیرنده آنان نمی‌گردد، ولی مدت آموزش نظامی جزء مدت تعهد آنان محسوب می‌شود.

تبصره ۲: حقوق و مزایای مشمولین مذکور توسط دستگاه های به کارگیرنده و بر اساس مقررات استخدامی آنها پرداخت می شود.

تبصره ۳: تعهد کلیه مشمولینی که تا تاریخ تصویب این قانون در اختیار سازمان های خارج از نیروهای مسلح قرار گرفته اند، مطابق مقررات قبلی است و از تاریخ ابلاغ این قانون نیز سازمان های مذکور تنها در چهارچوب مقررات پیش بینی شده در این فصل مجاز به استفاده از خدمت مشمولین می باشند.

ماده ۷۲: آن دسته از متعهدین موضوع بند (ب) تبصره ماده (۶۶) که قبل از اتمام مدت تعهد به هر علت از خدمت برکنار می شوند جهت تعیین وضعیت خدمت به سازمان معرفی می گردند.

تبصره ۵: چنانچه علت بکناری، بیماری یا عدم صلاحیت ناشی از اعمال غیر ارادی آنان به تشخیص سازمان به کارگیرنده باشد، مدت خدمت انجام شده به تناسب جزء خدمت دوره ضرورت محسوب می گردد.

ماده ۷۳: کلیه دستگاه های به کارگیرنده کارکنان وظیفه موظفند موارد غیبت یا فرار مشمولین موضوع بند (الف) تبصره ماده (۶۶) را به یگان مأمور کننده و ترک خدمت (فرار) مشمولین موضوع بند (ب) ماده مذکور را به سازمان منعکس نمایند.

ماده ۷۴: دولت موظف است هزینه آموزش مشمولین وظیفه مأمور را به تعداد سهمیه اختصاص یافته به طور سالانه بر اساس سرانه آموزشی به میزان چهار هزار برابر ضریب ریالی محاسبه و در اختیار ستاد کل قرار دهد تا ستاد کل به میزان سهمیه واگذاری به سازمان های آموزش دهنده پرداخت نماید.

ماده ۷۵: در زمان جنگ و یا بسیج همگانی، با تصویب فرماندهی کل کلیه کارکنان وظیفه مأمور به خارج از نیروهای مسلح و یا بخشی از آنان برابر زمان بندی ستاد کل برای انجام خدمت دوره ضرورت در نیروهای مسلح فرا خوانده می شوند که در این صورت خدمت باقی مانده خود را در نیروهای مسلح انجام می دهند.

ماده ۷۶: آیین نامه اجرایی این فصل توسط ستاد کل با همکاری دولت و سایر نهادهای ذی ربط تهیه می شود و به تصویب فرماندهی کل می رسد.

ماده ۷۷: نیروهای مسلح مکلفند کارکنان وظیفه را طوری تقسیم کنند که در خاتمه دوره آموزش و ابتدای به کارگیری حتی الامکان متناسب با تحصیلات و قابلیت ها به کارگیری شوند و برنامه ریزی برای تربیت دینی و اخلاقی آنان صورت گیرد.

تبصره ۱: کارکنان وظیفه در طول مدت دوره آموزش نظامی و تخصصی، مورد ارزیابی قرار می گیرند و مبتنی بر مدرک و رشته تحصیلی، آموزش، مهارت و توانایی ها، برای هر فرد، دو رشته اصلی و فرعی تعیین می گردد و فرد باید در رشته اصلی یا فرعی خود به کارگیری شود.

تبصره ۲: دستورالعمل اجرایی این ماده توسط ستاد کل تهیه و ابلاغ می گردد.

فصل نهم - سایر مقررات^۱

ماده ۷۸: به منظور ارتقاء منزلت و بهینه سازی اوقات فراغت کارکنان وظیفه باید زمینه های استمرار آموزش های نظامی، عقیدتی، سیاسی، ورزشی، خدماتی، فنی و حرفه ای و سواد آموزی در ضمن خدمت فراهم گردد.

تبصره ۱: دولت مکلف است امکانات، تجهیزات و اعتبارات مورد نیاز اجراء آموزش های مذکور را تأمین نماید.

تبصره ۲: آیین نامه اجرایی این ماده ظرف سه ماه توسط وزارت دفاع با همکاری دستگاه های ذی ربط تهیه می شود و پس از تأیید ستاد کل به تصویب هیأت وزیران می رسد.

ماده ۷۹: در مراکز و پادگان های آموزشی و یگان ها دفتر مشاوره و راهنمایی برای کمک به سربازان و ارتباط با خانواده آنان در موارد لازم تشکیل می گردد. این دفاتر موظف اند به محض ورود سرباز به پادگان و یگان محل خدمت بر اساس فرم های از پیش طراحی شده محل آموزش و محل خدمت فرد و نحوه ارتباط خانواده با مشمول و یگان را به خانواده اطلاع دهد و نظرات خانواده را در مورد استعدادها، توانایی ها و ویژگی های خاص فرد جویا شود.

تبصره ۱: در طول مدت خدمت، این دفتر باید بر اساس شناسایی فرد کمک های لازم به او را به عمل آورد و با خانواده مشمول حتی در مورد زمان ورود و خروج فرد در یگان تماس داشته باشد.

تبصره ۲: دستورالعمل اجرایی این ماده توسط ستاد کل تهیه و ابلاغ می گردد.

ماده ۸۰: کلیه وزارتخانه ها، مؤسسات و شرکتهای دولتی موضوع ماده (۴) قانون محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۶۶/۶/۱ و سایر شرکتهایی که بیش از پنجاه درصد (۵۰٪) سرمایه و سهام آنها منفرداً یا مشترکاً به وزارتخانه ها، مؤسسات دولتی و شرکتهای دولتی، به استثناء بانکها و مؤسسات اعتباری و شرکتهای بیمه قانونی، تعلق داشته باشند و همچنین شرکتهای و مؤسسات دولتی که شمول قوانین و

۱- برابر ماده ۴۹ قانون اصلاح، فصل نهم با عنوان «سایر مقررات» مشتمل بر ۷ ماده (مواد ۷۸ تا ۸۴) به قانون اضافه شده است.

مقررات عمومی به آنها، مستلزم ذکر یا تصریح نام است از جمله شرکت ملی نفت ایران و شرکتهای تابعه وابسته به وزارت نفت و شرکتهای تابعه آنها، سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران و شرکتهای تابعه، سازمان توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی ایران و شرکتهای تابعه موظفند با همکاری شهرداریها خدمات و تسهیلات لازم نظیر استفاده از ورزشگاهها، قطارها، اتوبوسها، گردشگاهها، سینماها و موزهها را برای کارکنان وظیفه در حین خدمت فراهم نمایند.

تبصره ۵: آیین نامه اجرایی این ماده توسط وزارت دفاع با همکاری وزارت کشور و رئیس شورای عالی استانها و دستگاههای ذی ربط تهیه می شود و پس از تأیید ستاد کل به تصویب هیأت وزیران می رسد.

ماده ۸۱: کلیه کارکنان وظیفه و عائله تحت تکفل آنها مطابق آیین نامه ای که از سوی وزارت دفاع با همکاری وزارتخانه های کشور و تعاون، کار و رفاه اجتماعی تهیه می شود و پس از تأیید ستاد کل به تصویب هیأت وزیران می رسد تحت پوشش بیمه خدمات درمانی نیروهای مسلح قرار می گیرند.

تبصره ۱: این بیمه به مدت حداکثر یک سال پس از پایان خدمت دوره ضرورت تا زمانی که سربازان فوق اشتغال به کار پیدا نکرده اند، استمرار می یابد.

تبصره ۲: دولت موظف است خانواده هایی را که با اعزام مشمول به خدمت سربازی از نظر تأمین معیشت زندگی با مشکل مواجه می شوند و قادر به تمشیت امور خود نباشند بر اساس مفاد قانون نحوه کمک به خانواده های مشمولینی که قدرت اداره معاش خود را از دست می دهند مصوب ۱۳۶۶/۶/۳ تا پایان خدمت تحت پوشش قرار دهد.

ماده ۸۲: مقررات این قانون نافی اختیارات فرماندهی کل قوا نیست.

ماده ۸۳: کلیه کارکنان وظیفه در طول خدمت سربازی تحت پوشش بیمه عمر و حوادث موضوع قانون بیمه عمر و حوادث پرسنل نیروهای مسلح، وزارت دفاع و سازمان های تابعه و وابسته به آنها مصوب ۱۳۷۶/۶/۳۰ قرار می گیرند.

ماده ۸۴: صد در صد (۱۰۰٪) درآمدهای حاصله از ارائه خدمات به مشمولان در اخذ معافیت ها و همچنین جریمه‌ها به توسعه و تقویت و تجهیز رده‌های وظیفه عمومی و بهبود سطح خدمات سازمان وظیفه عمومی به مشمولان، پس از واریز به خزانه طبق قانون بودجه سالانه در اختیار نیروی انتظامی قرار می‌گیرد.

ماده ۵۰ قانون اصلاح: بار مالی ناشی از اجرای این قانون در سال ۱۳۹۰ بر اساس بند (۸۲) قانون بودجه سال ۱۳۹۰ کل کشور تأمین می‌شود.

اجرای احکام مواد (۳۰)، (۳۸) و (۴۰) و ماده الحاقی (۷۴) موضوع ماده (۴۸) و مواد الحاقی (۷۸) و (۸۱) موضوع ماده (۴۹) این قانون در سالهای آتی منوط به تأمین بار مالی مورد نیاز در بودجه‌های سنواتی است.

ماده ۵۱ قانون اصلاح: آیین‌نامه اجرایی این قانون جز در مواردی که در مواد این قانون مرجع خاصی برای آن مشخص شده است، توسط وزارت دفاع با هماهنگی وزارت کشور و سازمان تهیه می‌شود و پس از تأیید ستاد کل ظرف سه ماه به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

ماده ۵۲ قانون اصلاح: از تاریخ تصویب این قانون، قوانین و مقررات زیر لغو می‌گردد:

۱- قانون اصلاح تبصره (۲) ماده (۱) و ماده (۹) و الحاق یک ماده به قانون خدمت وظیفه عمومی

مصوب ۱۳۶۶/۸/۳

۲- قانون اصلاح ماده (۴۵) قانون خدمت وظیفه عمومی مصوب ۱۳۶۴/۰۹/۱۴

۳- قانون اصلاح قانون معافیت یک نفر از فرزندان خانواده‌های شهداء، معلولین، اسراء و مفقودالائرها

از خدمت نظام وظیفه عمومی مصوب ۱۳۷۷/۰۶/۲۹

- ۴- قانون معافیت یک نفر از فرزندان خانواده های شهداء، معلولین، اسراء، مفقودالائرها از خدمت و وظیفه عمومی مصوب ۱۳۷۹/۰۳/۰۱
- ۵- قانون نحوه معاینه پزشکی مشمولان خدمت و وظیفه عمومی مصوب ۱۳۶۸/۰۷/۰۵
- ۶- ماده (۲۱) قانون حقوق و مزایای مستمر، پس انداز ثابت، حق بیمه و بیمه درمانی مشمولین قانون ارتش جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۸/۱۰/۲۷ و تبصره های آن
- ۷- ماده (۱۴۸) قانون مقررات استخدامی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی مصوب ۱۳۷۰/۰۷/۲۱
- ۸- ضرائب و اعداد حقوقی مربوط به کارکنان و وظیفه در ماده (۱۴۴) قانون مقررات استخدامی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی مصوب ۱۳۷۰/۰۷/۲۱
- ۹- ماده (۱۵) قانون استخدام نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۲/۱۲/۲۰
- ۱۰- قانون چگونگی پرداخت حقوق پرسنل و وظیفه نیروهای مسلح مصوب ۱۳۷۵/۰۵/۰۷ و آیین نامه اجرایی تبصره (۲) آن
- ۱۱- ماده (۳۷) قانون مقررات مالی، اداری، استخدامی و تشکیلات جهاد سازندگی مصوب ۱۳۶۷/۱/۲۳
- ۱۲- قانون چگونگی دریافت و تخصیص اعتبار موضوع قانون نحوه معاینه پزشکی مشمولان خدمت و وظیفه عمومی مصوب ۱۳۷۶/۰۳/۲۰
- ۱۳- آیین نامه اجرایی بخش معافیت پزشکی قانون خدمت و وظیفه عمومی مصوب ۱۳۶۴/۰۵/۰۹
- ۱۴- آیین نامه اجرایی قانون خدمت و وظیفه عمومی مصوب ۱۳۶۴/۰۵/۱۳
- ۱۵- مصوبه هیأت وزیران در مورد افزایش حقوق کارکنان و وظیفه نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۶/۰۶/۱۹

ماده ۵۳ قانون اصلاح: این قانون از زمان تصویب لازم الاجراء است.

قانون فوق مشتمل بر پنجاه و سه ماده در جلسه علنی روز یکشنبه مورخ بیست و دوم آبان ماه یک هزار و سیصد و نود مجلس شورای اسلامی تصویب شد و در تاریخ ۱۳۹۰/۰۹/۰۲ به تأیید شورای نگهبان رسید.

قانون الحاق ماده ای به قانون خدمت و وظیفه عمومی

مصوب ۶۶/۰۹/۰۱

ماده واحده - بسیجیان ، جهادگران و سایر افرادی که در اسارت و یا گروگان دشمن باشند و یا به اسارت و گروگان گرفته شوند ، با تایید حفاظت اطلاعات سپاه و ارتش حسب مورد مدت اسارت و یا گروگان بودن آنان در حکم خدمت وظیفه عمومی (اعم از ضرورت ، احتیاط و ذخیره) محسوب می گردد .

تبصره ۱ - برای افراد مذکور در ماده واحده که مدت اسارت و یا گروگان آنان دو سال باشد ، کارت معافیت دائم از انجام دوره ضرورت صادر و اگر بیش از دو سال در اسارت یا گروگان باشند ، این مدت از دوره های احتیاط و ذخیره خدمت وظیفه عمومی آنان کسر خواهد شد .

تبصره ۲ - افراد موضوع ماده واحده که مدت اسارت و یا گروگان بودن آنان کمتر از ۲ سال بوده و فاقد شرایط معافیت باشند ، مابقی خدمت خود را در صورتی که کمتر از یکسال باشد ، در نزدیکترین واحد نظامی انتظامی محل سکونت می گذرانند و در غیر اینصورت نسبت به مابقی خدمت همانند سایر مشمولین با آنان رفتار خواهد شد .

تبصره ۳ - آیین نامه اجرایی (۱) این قانون توسط وزارت خانه های دفاع ، سپاه و کشور ظرف ۳ ماه تهیه و تصویب هیئت وزیران خواهد رسید .

---

۱ - این آیین نامه اجرائی تا کنون به تصویب نرسیده است .